

Overcome is een werkblad voor gemeentes en parochies met het oog op het door de Wereldraad van Kerken uitgeroepen Oecumenisch Decennium 2001-2010 'To Overcome Violence' en verschijnt twee keer per jaar bij het blad VONK.

Overcome is een initiatief van de werkgroep *Kerken van Kerk en Vrede*

eindredactie: sjon donkers

Voor extra exemplaren, opmerkingen of aanvullende informatie:
secretariaat Kerk & Vrede
Postbus 1528
3500 BM Utrecht
tel. 030-2316666
fax. 030-2714759
e-mail: werkblad@kerkenvrede.nl

Opvoeden tot vrede – mogelijkheden en voorbeelden

Dit nummer van *Overcome* is een praktisch vervolg op het aprilnummer van 2004, getiteld 'Opvoeden – tot vrede – begint bij jezelf'. Dit keer concrete mogelijkheden en voorbeelden van 'hoe het kan'. Want dat is veelal de vraag als het gaat over vredesopvoeding. Met gemak hadden we trouwens een dubbelnummer kunnen maken, want wie zich een beetje oriënteert op dit gebied, komt veel initiatieven tegen. Hierbij een kleine keus uit die hoeveelheid. Om jullie te inspireren aan de slag te gaan. Thuis, op school, in kerkelijk verband en waar dan ook. Op weg naar een vreedzamer en geweldlozer wereld voor ons en voor kinderen. En voor hun kinderen

De artikelen spreken ons inziens voor zich. Je kan er mee aan de slag door te informeren bij de auteurs of via genoemde websites en adressen. Daarom dit keer op deze plek geen toelichting bij de artikelen en geen gespreksvragen en suggesties. Mocht je andere inspirerende voorbeelden weten over vredesopvoeding ... de redactie houdt zich aanbevolen voor suggesties!

Conflicten hanteren?

Jong geleerd, oud gedaan.

Janne Poort-van Eeden

Ineke komt huilend bij de juf: "Juf, Ivo heeft me geduwd en toen viel ik en nou bloedt mijn knie". Juf: 'Ach meisje, wat naar! Kom maar, dan doe ik er een pleister op. Zo, is het zo beter?' Het eerste verdriet is gestelpt met behulp van jufs rol als therapeut. Dan roept juf ook Ivo erbij: 'Ivo en Ineke, wat was er nu precies aan de hand?' De juf stapt over op de rol van bemiddelaar.

Dit miniverhaaltje, over vormen van conflict-hantering, is een van de voorbeelden uit '*Kinderen en... omgaan met conflicten*', een serie bestaande uit een praktijkboek en drie werkboeken, voor onderbouw, middenbouw en bovenbouw van het basisonderwijs. Uitgangspunt is dat conflicten horen bij het leven; zonder conflicten is geen ontwikkeling mogelijk. Kinderen verkennen hun grenzen en komen daarbij in botsing met hun omgeving: de hete kachel, een verbiedende vinger of een boos broertje. Daarom hebben conflicten een grote opvoedende waarde, tenminste, als de kinderen de kans krijgen hun conflicten op een positieve manier op te lossen. In veel gevallen gaat dat 'vanzelf'. Je hoeft met een brandende kachel geen dialoog aan te gaan. Het kind

ervaart dat het verstandig is om er niet aan te komen. Andere gevallen zijn minder eenvoudig. Dat blijkt uit de geschiedenis en de actualiteit: er zijn veel voorbeelden te geven van conflicten die uitmondten in frustraties en tenslotte uitbarsten in geweld. Als we toe willen naar een cultuur van vrede en geweldloosheid, moeten we onze kinderen de kennis en vaardigheden bieden om daaraan te kunnen werken.

Omdat conflicten op elke leeftijd voorkomen, kun je met het leren oplossen niet vroeg genoeg beginnen. *Kinderen en... omgaan met conflicten* begint daarom al bij de onderbouw met het concept van bemiddeling, dat in de middenbouw verder wordt uitgewerkt totdat in de bovenbouw kinderen officieel als bemiddelaars kunnen worden aangesteld. Het praktijkboek geeft naast een beknopte theorie van conflict-hantering ook praktische suggesties voor het hanteren van conflicten in de school en het betrekken van ouders bij dat beleid.

Kinderen en... omgaan met conflicten
door Janne Poort – van Eeden en
Benyamin Yanoov. ISBN 90 5788 028
8, Uitgeverij Kwintessens, Amersfoort.
www.kwintessens.nl

Betrokkenheid als daad tegen onverschilligheid

Kees de Jong

Elke school doet wel iets voor het goede doel: sponsorloop, rommelmarkt, enz. Het gaat dan veelal niet alleen om de opbrengst, maar ook om bijvoorbeeld kinderen en jongeren te betrekken bij problemen en uitdagingen in ontwikkelingslanden.

Edukans is gespecialiseerd in onderwijs en ontwikkelingssamenwerking. De organisatie betreft leerlingen in Nederland bij de steun aan kleinschalige onderwijsprojecten in ontwikkelingslanden. Veel scholen in het basisonderwijs voeren financiële acties voor Edukans-projecten. Met allerlei projecten en materialen helpt Edukans scholen bij mondiale vorming. Een aantal voorbeelden:

Onbekend maakt onbemind

Op heel wat scholen zitten kinderen uit Suriname, Somalië, Sierra Leone, etc. Een veelheid aan culturen en subculturen, verschillende godsdiensten die met elkaar moeten samen leven. Om mensen uit andere culturen te kunnen begrijpen, moet je wel iets van ze weten. Anders kun je nooit komen tot begrip en respect, hetgeen alles te maken heeft met de ander waardevol vinden en waarde hechten aan wat de ander vindt. Dat kan alleen maar als je je verdiept in die ander, in die andere cultuur. Edukans biedt scholen leskisten met een videoband, kijkvragen en allerlei materialen uit andere culturen. Zo kunnen leerlingen ontdekken wat de leefwereld is van een schoolgaand kind in een ontwikkelingsland.

Betrokkenheid

Verwijzend naar de holocaust, merkte Nobelprijswinnaar Elie Wiesel op dat onverschilligheid nog erger is dan haat, het summum van liefdeloosheid. Betrokkenheid is daarom een essentiële waarde: het is bewust kiezen tégen onverschilligheid, ongevoeligheid en vrijblijvendheid. Je kunt het leren door het gewoon te doen. *Operatie Schoenendoos* is een voorbeeld. Door het vullen van een schoenendoos met cadeautjes en schoolspullen deelt een leerling iets van zichzelf aan een ander kind in moeilijkheden. Zo geeft hij of zij ook het besef dat er iemand persoonlijk met je meeleeft.

Wereldburgers

Betrokkenheid vraagt om keuzes: bij wie ben je betrokken, bij wie wil je horen en voor wie voel je verantwoordelijk? Kinderen moeten oog en oor krijgen voor de verborgen wereld

van kwetsbare kinderen die buitengesloten worden. Dat begint al heel dichtbij: opkomen voor gepeste kinderen, geduld hebben met niet zo vlotte kinderen, gastvrij zijn voor 'nieuwe' kinderen. Maar het strekt zich ook uit tot ver weg: kansarme kinderen in ontwikkelingslanden. Zij kunnen niet naar school omdat ze schoenen in elkaar moeten zetten (waar wij mee sporten). Omdat hun ouders een hongerloon verdienen in de ananasfabriek (ons ingeblikte fruit). Omdat ze moeten helpen bij de katoenoogst (ons T-shirt). Hun wereld en onze wereld zijn met elkaar verbonden. Daarom kiezen veel scholen in Nederland voor onderwijsprojecten in ontwikkelingslanden.

Leerlingen als ambassadeurs

Het internationaliseringproject *Edukans Going Global* is een voorbeeld van het 'learning by doing'-principe. Door een ontwikkelingsland te bezoeken, ontdekken middelbare scholieren pas echt wat ontwikkelingssamenwerking inhoudt. Het is een jaarlijks programma waarbij een groep leerlingen onderwijsprojecten bezoekt in landen als India, Ethiopië, Oeganda of Peru. Zij krijgen de taak mee om hun ervaringen vast te leggen op foto, film en in verslagen. Terug in Nederland geven ze presentaties op school en in de media, en voeren met hun school financiële acties voor de onderwijsprojecten. De wereld van leeftijdgenoten in ontwikkelingslanden komt zo erg dichtbij. Er zijn geen betere ambassadeurs voor ontwikkelingssamenwerking te bedenken.

Jong geleerd...

Leerkrachten spelen een belangrijke rol in de invulling van mondiale vorming op scholen. Hierop inspelend is de *Onderwijsexpeditie* ontwikkeld. Pabostudenten bezoeken een ontwikkelingsland en maken daar kennis met het onderwijssysteem, verdiepen zich in de cultuur, ontmoeten collega-studenten en gaan zelf voor de klas staan. Iedere student gaat de inspanningsverplichting aan om geld te verdienen voor de bezochte onderwijsprojecten. Dit gebeurt met name op stagescholen, de eigen opleiding en via familie en bekenden. De internationale solidariteit tussen studenten en docenten hier en daar blijkt een belangrijke toegevoegde waarde voor de uitwisseling. Er was veel respect voor elkaars manier van lesgeven.

Handen en voeten

Kinderen en jongeren willen en kunnen écht iets betekenen voor hun leeftijdgenoten. Ontwikkelingssamenwerking krijgt zo handen en voeten: internationale solidariteit begint op school!

Kees de Jong is directeur van Edukans.
Meer informatie: www.edukans.nl

Huiselijk geweld op de kinderclub

Astrid Damstra

Soms is 'vredesproblematiek' dichterbij dan we denken. Juist de meest kwetsbaren, kinderen, zijn soms slachtoffer van geweld: huiselijk geweld: 74.000 van de 3,5 miljoen kinderen tussen de 0 en 17 jaar zijn de dupe van verwaarlozing en mishandeling als gevolg waarvan er per jaar 150 overlijden. Deze enorme aantallen gelden ook voor christelijke kerken en stromingen in Nederland. Hoe kom je erachter dat een kind in uw kerkelijke gemeente slachtoffer is van huiselijk geweld? Het jeugdwerk van de Protestantse Kerk in Nederland biedt handreikingen om deze problematiek bespreekbaar te maken.

Vertrouwenspersoon

Ook in uw gemeente kunnen er kinderen zijn die te maken hebben met huiselijk geweld. Dit is voor hen een loodzwaar en eenzaam geheim; hen is vaak op het hart gedrukt het niet door te vertellen. Het is van groot belang om te merken dat ze dit geheim niet alleen hoeven dragen. Dat ze de weg weten naar iemand aan wie zij hun geheim wél kunnen toevertrouwen. Een dergelijke vertrouwenspersoon hoeft geen professionele hulpverlener te zijn, maar moet wel op de hoogte zijn van de weg naar diverse hulpverleningsinstaties.

Niet Doorvertellen?!

Het materiaal dat het jeugdwerk van de PKN heeft ontwikkeld draagt de titel Niet Doorvertellen?! en bestaat uit een praktische handleiding voor leidinggevend en een werkboekje voor kinderen tussen de 6 en 12 jaar. Het werkboekje is kleurrijk geïllustreerd en bestaat uit kant-en-klare werkvormen. De handleiding bevat tal van andere werkvormen en kopieerbladen voor de leidinggevend en. De meeste werkvormen zijn bewust heel laagdrempelig en luchtig van insteek en hebben geen directe link met huiselijk geweld. Aan de clubleiding de keuze om de link te leggen met huiselijk geweld of niet. Voorts informatie over huiselijk geweld en adressen van hulpverleningsorganisaties. Een goede informatiebron en naslagwerk voor een vertrouwenspersoon in uw gemeente.

Thema's

1. *Gevoelens*: kinderen ontdekken dat er allerlei soorten gevoelens zijn - positieve en negatieve - en beseffen dat het heel belangrijk is hun (m.n. negatieve) gevoelens te uiten.
2. *Assertiviteit*: kinderen leren dat ze op drie verschillende manieren kunnen reageren op iemand: passief, agressief en assertief.
3. *Vertrouwen*: kinderen weten dat een geheim niet doorverteld mag worden, maar

leren dat een vervelend geheim wel gedeeld mag worden.

Het materiaal kan worden besteld bij de PKN, afdeling Brochureverkoop, tel. (030) 880 17 24, brochureverkoop@pkn.nl. Een werkboekje kost € 0,95 en de handleiding € 4,50 per stuk.

Astrid Damstra is werkzaam bij het jeugdwerk van de Protestantse Kerk in Nederland

De GEWELDig Express

Ton Heijboer

De Stichting Vredeseducatie heeft een reizende tentoonstelling ontwikkeld waarin kinderen spelenderwijs van alles over anderen, zichzelf en over samen leven ontdekken. Permanent ondergebracht in een 12 meter lange oplegger die overal in Nederland op bezoek kan komen. Deze GEWELDig Express wordt geparkeerd op een schoolplein, bij de kerk, naast de sporthal of op het marktplein. De tentoonstelling is er niet alleen maar om te bekijken. Met 10 interactieve onderdelen wordt kinderen gevraagd hun mening te geven over (zinloos) geweld, ruzie, vooroordelen, zondebokken en de 'grootste schat van de wereld'. Ze worden ook uitgedaagd oplossingen te bedenken.

Gewoon of vreemd

In het onderdeel 'Gewoon of vreemd' leren kinderen zaken die in de ene cultuur gewoon zijn in de andere als vreemd worden ervaren: je neus in een zakdoek snuiten, rauwe vis eten, of over een oude man te paard op het dak die cadeautjes uitdeelt. In een spel met een geheime combinatie en een cijferslot leren de kinderen het verschil tussen feiten en meningen kennen.

Met school ...

We bezochten de GEWELDig Express met leerlingen van twee eerste klassen van het VMBO tijdens mijn lessen levensbeschouwing. De rondgang door de vrachtwagen duurde een lesuur. Voor het nagesprek was een tweede lesuur bijna te weinig. Tot mijn niet geringe verrassing waren ze over het algemeen zeer geboeid door de opgaven. Ook tijdens de nagesprekken aan de hand van de routekaart, die ze steeds als tweetal hadden ingevuld, bleken ze zeer betrokken op de problematiek.

Tijdens een manifestatie rond de campagne "Geweld niet gewild" haalden we de GEWELDig Express naar ons dorp. Terwijl er in de kerk activiteiten voor volwassenen plaatsvonden, bezochten de kinderen de GEWELDig Express. Ook hier merkten we grote betrokkenheid.

Scholen, gemeenten of andere organisaties kunnen de Express huren, inclusief handleiding met suggesties voor vervolgvacaties. Daarnaast heeft de Stichting Vredeseducatie nog ander materiaal over vrede, samenleven en daarmee samenhangende waarden. Meer info bij Jan Durk Tuinier, tel: 030-2723500, www.vredeseducatie.nl

Ton Heijboer is kerkenwerker op projectbasis. Zie: www.co-libris.com

Oorlog in groep acht?

Bert Hoomoedt

een verhaal als inleiding voor gesprekken over vredesopvoeding, er zijn veel vragen bij te stellen

"Meester, meester, Kees zit weer in de klas," riep Arnoud. "Hij heeft dikke ruzie met Rene, Jacob, Piet en Francis, en hij heeft de deur bijna kapot gegooid, en in het lokaal heeft hij een paar tafeltjes omgegooid." Hijgend stond Arnoud voor de deur van de lerarenkamer waar ik net een kop koffie had ingeschonken. Een gewone pauze op een gewone maandagochtend.

"Het is ook altijd raak met Kees hè?", zei een van m'n collega's toen ik naar het lokaal liep. "Nee", zei ik, "het is soms raak met Kees, en heel vaak raak met die zogenaamde lieve gezellige leerlingen die constant roepen: "Ja, maar ik deed niets". Terwijl ik door de gang liep kwamen allerlei voorvallen weer op m'n netvlies. Die keer dat Rene Kees zo'n 40 keer in een weekend via sms en mailtjes had bedreigd. Kees' moeder die me soms huilend kwam vertellen dat zo'n acht jongens van de groep het hele weekend bezig zijn geweest rond hun huis. Kees, die al een paar keer onder schooltijd naar huis was gevluht omdat men in de pauze allerlei dingen naar hem riep, of omdat ze zijn fiets stonden te mollen.

Kees was in therapie. Voor de zoveelste keer. Hij werd al zes jaar gepest. Hij moest weerbaarder worden. Zich niets aantrekken van pestende klasgenoten en leerlingen uit lagere groepen. Kees was ook een beetje naïef. Soms vertelde hij in de klas bijvoorbeeld dat hij met zijn fiets een eend had doodgereden.

Vervolgens werd hij laaiend en ging als een dolleman tekeer als een klasgenoot hem "Dierenbeul!" toebeet, terwijl iedereen wist dat hij veel van dieren hield. Onderdrukt gegrinnik en dus nog meer woede volgden dan.

Met Rene, Jacob, Piet en Francis waren al verscheidene gesprekken gevoerd. Het had tot weinig geleid. Als je met de kinderen afzonderlijk sprak, beloofde iedereen plechtig dat hij rekening zou houden met Kees z'n opvliegend-

heid. Maar zodra ze onder invloed van de groep stonden was dat snel weer vergeten. Ik was bij de deur. "Hoi Kees, vertel." "Ze waren weer bezig." "Wie zijn die ze?" "Nou iedereen, niemand mag me, iedereen lacht me uit en iedereen pest me." Ik vertelde Kees dat dat in elk geval niet zo was. Er waren ook genoeg klasgenoten, die wel rekening met hem hielden, die hem zelfs hielpen zich te beheersen, en die het stomweg vervelend vonden dat niet iedereen de vredesopvoedingslessen in praktijk bracht. "Vind je het vervelend als we straks na de pauze met de hele groep dit weer bespreken?" "Nee, natuurlijk niet, antwoordde Kees, alle beetjes helpen. Toch?" Hij grinnikte alweer wat.

Ik liep door de gang voor m'n kopje koffie. Rasoptimist als ik was, zag ik in mijn gedachten over twee maanden de hele groep met de handen op elkaars schouders het slotlied van de musical zingen: "Samen moeten we het maken, samen is het leven fijn."

Meer materiaal en informatie over vredesopvoeding

GR!P 3 – 2004: themanummer over Oorlog en vrede -

Wat is vrede eigenlijk? In de nieuwste GR!P wordt vanuit diverse invalshoeken informatie en programmamateriaal uitgewerkt om te gebruiken in jongerengroepen. Denk aan een videoprogramma, internetsites, een uitgewerkte jongerenvering en een Tolerantietest... (GR!P is een creatief doeblad voor kerkelijk jongerenwerkers die werken met jongeren van 15 jaar en ouder, in catechese-, gespreks- of liturgiegroepen. Te bestellen bij de afdeling Brochureverkoop van de PKN, (030) 880 17 24, brochureverkoop@pkn.nl

Bij www.vredescultuur.nl vind je een groot aanbod over vredeseducatie vanuit de vredesbeweging.

NEAG is het Nederlands Expertisecentrum Alternatieven voor Geweld: www.neag.nl

Jeugdwerkbureau LAVA heeft ook projecten tegen geweld: www.lava-jeugdwerk.nl

En verder bijvoorbeeld: www.zinloosgeweld.nl, www.vredesopvoeding.be, of gewoon even 'Googelen' met vredesopvoeding of -educatie.